

СВОБОДА СЛОВА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА СВОБОДИ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

К.О. Хименко,

студентка 5 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Демократія не можлива без свободи. Принцип свободи - «душа» демократії, передумова рівності як її елемента. Це реальна можливість політичного самовизначення особи чи групи осіб, їхньої активної участі в управлінні. Свобода реалізується через права людини. Права людини передбачає не сам перед розвиток особистості . Права людини - це

сукупність правових норм, які лежать в основі взаємин вільних індивідів, а також з державою і суспільством, що створюють умови діяти.

Свобода слова – одна з демократичних свобод, визначених Конституцією України.

Вона передбачає висловлення незалежних поглядів та переконань як в усній, так і в письмовій формі; є ознакою не корумпованого суспільства.

Свободу слова в Україні захищають 110 нормативно-правових документи: укази Президента, постанови Кабміну, Закони („Про додаткові заходи щодо безперешкодної діяльності засобів масової інформації в Україні”, „Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів” тощо).

Свобода слова повністю залежить від свободи в широкому розумінні. А остання в свою чергу передбачає не лише вільні дії та погляди, а й цілковиту відповідальність за скоєне, написане, або сказане.

Відповідно до Цивільного Кодексу України, кожен, про кого поширено недостовірну інформацію, може захистити свої права в суді. Проте, найбільше, чого можна досягти шляхом зіпсованих нервів та втраченого часу – це публічне вибачення обвинувачуваного.

Свобода слова є складовою частиною свободи вираження поглядів. В свою чергу існує три стадії свободи вираження поглядів. Шляхом порівняльного аналізу встановлено схожість і різницю у значеннях названих понять, а також причинно-наслідковий взаємозв'язок між ними. Щодо свободи слова, то слід розрізнити два її вектори: 1) журналістський; 2) нежурналістський.

Реалізація права на свободу слова не означає автоматично реалізації права на свободу преси, що найчастіше проявляється в обмеженні доступу до друкованих ЗМІ.

Термін “свобода вираження”, який застосовується здебільшого в сфері міжнародного права, є підпорядковуючим, об'єднувальним (узагальнюючим) відносно свободи слова, свободи преси, свободи інформації та інших

перелічених вище похідних від родового слова “свобода” видових понять, а останні, відповідно, - підпорядкованими. Основними елементами свободи вираження думки (поглядів) є:

- 1) право мати думку і дотримуватись її;
- 2) право на висловлювання й поширення думки;
- 3) право мовчати.

Виявлено три стадії (фази, етапи) реалізації свободи вираження поглядів:

- 1) свобода думки; 2) свобода слова; 3) свобода преси.

Свобода вираження виходить за межі свободи слова, інформації, преси, ЗМІ (ЗМК) і журналістики загалом. Свободу ж преси та свободу ЗМІ (ЗМК) слід розглядати як своєрідні ділянки (відгалуження), істотні компоненти, форми вияву свободи вираження, свободи слова та свободи (масової) інформації. Зіставляючи найбільш широковживані в галузі масової комунікації терміни зі словом “свобода” з метою кращого розуміння спільності та різниці їх значень, ми дали такі їх визначення:

свобода вираження (думки, поглядів) - це (гарантоване) право або (гарантована) можливість вільного вияву в будь-якій формі, навіть безсловесній (символічне вираження);

свобода думки - це (гарантоване) абсолютне право індивіда дотримуватися своєї думки, не зазнаючи при цьому будь-яких зовнішніх втручань та ідеологічного контролю;

свобода переконань – це, передовсім, відсутність переслідувань за свої переконання, можливість дотримуватись і вільно виражати свої переконання, які являють собою затверділий погляд на будь-які речі, заснований на певних ідеях, світогляді (на відміну від думок переконання мають більш сталий характер, є своєрідною застиглою формою думки, хоча переконання теж можуть змінюватися під впливом подій, ідей, явищ, інших людей, власних міркувань, особистісного самовдосконалення тощо);

свобода слова - це (гарантоване) право індивіда вільно та публічно

викладати свої думки (погляди, ідеї), будь-яку інформацію у формі слів – вимовлених, письмових або друківаних; свобода преси - це (гарантоване) право або (гарантована) можливість вільно засновувати, видавати, редагувати, читати, розповсюджувати друковані ЗМІ на свій вибір, володіти, користуватися ними та публікуватися в них;

свобода друку – це можливість готувати до друку, друкувати і розповсюджувати будь-яку видавничу продукцію, в тому числі періодичні видання;

свобода інформації - це (гарантоване) право особи і громадськості знати, вільно шукати, збирати, одержувати, фіксувати, використовувати, зберігати та поширювати інформацію у будь-який (законний) спосіб, мати доступ до офіційних та інших інформаційних джерел;

свобода ЗМІ - це сумарна свобода друкованих і електронних ЗМІ як двох головних підсистем журналістики;

свобода масової інформації – це вільний обіг (циркуляція) публічно поширюваної друкованої та аудіовізуальної інформації;

свобода журналістської діяльності (творчості) - це професійна свобода і прерогатива журналістів, можливість редакційних колективів, працівників ЗМІ самостійно приймати та реалізовувати власні рішення, безперешкодно виконувати свої функції (службові обов'язки);

свобода видавничої діяльності - це (гарантоване) право видавця, можливість видавати друковані ЗМІ та іншу видавничу продукцію (свобода видавничої діяльності є практично синонімом свободи друку, але останнє все ж таки ширше за обсягом).

Усі ці свободи мають тісний взаємозв'язок. Їм притаманні не стільки відношення субординації, підпорядкування, скільки перехрещення, взаємозалежності, взаємозумовленості. Так, свобода вираження, свобода слова і свобода інформації вповні реалізуються тільки за допомогою свободи преси і ЗМІ (ЗМК). У свою чергу, свобода преси і свобода ЗМІ великою мірою завдячують своїм існуванням свободі інформації, починаються зі

свободи інформації, яка є чи не найважливішою передумовою забезпечення свободи преси і ЗМІ. Наприклад, цензурування джерел інформації унеможлиблює здійснення свободи преси. Свобода журналістської діяльності теж ґрунтується на свободі інформації, а свобода видавничої діяльності (видавця) виступає як невід’ємна складова свободи преси.

Протягом декількох століть найбільшим „ворогом” ЗМІ залишалася цензура.

Свобода слова забороняє цензуру в будь-яких її проявах. Однак, на мою думку, кожна свобода повинна мати межі, бо в протилежному випадку, вона перетвориться на свавілля.

Що ж стосується взагалі поняття свободи слова, як складової частини свободи вираження поглядів, то хотілось би наголосити, що сутність людської свободи становить ті ціле встановлюючи зусилля, завдяки яким особа самостійно обирає мету своєї діяльності. В процесі вибору варіанту поведінки перед індивідом відкривається простір свободи як сфери мисленого маневрування, в якій індивід може порівняти альтернативні варіанти, прогнозувати позитивні та негативні наслідки приймати рішення. Свобода, як цільова причина визначає людське буття. Позбавити людину можливості обирати мету своєї діяльності та способу досягнення – це означатиме позбавити її свободи.

Науковий керівник: А.А. Письменницький